

THỰC TRẠNG XÃ HỘI HÓA TRUNG TÂM HỌC TẬP CỘNG ĐỒNG TRONG QUÁ TRÌNH XÃ HỘI HÓA GIÁO DỤC

ThS. LÊ THỊ PHƯƠNG HỒNG*

Trung tâm học tập cộng đồng (TTHTCĐ) là một thiết chế giáo dục (GD) ngoài nhà trường, được xây dựng trên địa bàn xã, phường, thị trấn, nhằm đáp ứng nhu cầu học tập của dân cư trong cộng đồng. TTHTCĐ thực sự là một cơ sở GD của dân, do dân và vì dân, phục vụ việc học tập suốt đời của người dân thông qua các chương trình xóa mù chữ (XMC), tiếp tục học tập sau khi biết chữ, chương trình giáo dục thường xuyên (GDTX) đáp ứng nhu cầu người học..., theo phương châm "cần gì học nấy", góp phần nâng cao dân trí, phát triển nhân lực của địa phương, đáp ứng mục tiêu xây dựng xã hội học tập (XHHT). Ở nước ta, TTHTCĐ đang còn là một thiết chế mới nên việc đánh giá thực trạng và đưa ra biện pháp xã hội hóa (XHH) TTHTCĐ, nâng cao hiệu quả sự gắn kết đó là rất cần thiết cho sự phát triển bền vững của TTHTCĐ.

1. Nội dung XHHGD và xã hội hoá TTHTCĐ

1) Nội dung XHHGD. Ngày 21/8/1997 Chính phủ ban hành Nghị quyết số 90/CP về "Phương hướng chủ trương XHH các hoạt động GD, y tế, văn hoá". Theo đó, có thể rút ra nội dung chính của XHHGD là: - Vận động và tổ chức sự tham gia rộng rãi của nhân dân vào sự nghiệp phát triển GD; - Xây dựng cộng đồng trách nhiệm của các tổ chức Đảng, Nhà nước, đoàn thể nhân dân, các tổ chức kinh tế, các doanh nghiệp và của các tầng lớp nhân dân đối với việc tạo ra và phát triển môi trường kinh tế - xã hội cho các hoạt động GD; - Đa dạng hóa các hình thức hoạt động trong các lĩnh vực văn hóa - xã hội, mở rộng cơ hội cho các tầng lớp nhân dân được tham gia một cách chủ động và bình đẳng vào các hoạt động GD; - Đa dạng hóa các nguồn đầu tư, khai thác các nguồn nhân lực, vật lực đang tiềm ẩn trong xã hội để phát triển GD.

Theo tác giả Phạm Tất Dong, XHH là một chủ trương có nội dung rất phong phú: đó là quá trình vận động quần chúng, nâng cao tính tích cực và ý thức tự giác của quần chúng.

Trong quá trình triển khai chủ trương XHHGD, ngành GD đóng vai trò nòng cốt trong cuộc vận động các lực lượng tham gia, trước hết là mọi người dân, tiếp đó là tổ chức kinh tế - xã hội và nhà hảo tâm, tổ chức xã

hội như Hội Khuyến học Việt Nam, Hội người cao tuổi, v.v..., các tổ chức chính trị - xã hội như Đoàn Thanh niên, Hội Liên hiệp Phụ nữ Việt Nam, Tổng LĐLĐ Việt Nam, CĐGD Việt Nam, các doanh nghiệp cùng các tổ chức phi chính phủ trong và ngoài nước như UNESCO, UNICEF...

2) Vận dụng XHH vào việc phát triển TTHTCĐ.

Tùy theo chức năng, nhiệm vụ và khả năng của mình, các lực lượng xã hội có thể tham gia hoạt động GD tại TTHTCĐ với các nội dung, hình thức cụ thể sau: - Tuyên truyền, vận động mọi người tham gia học thường xuyên, học suốt đời, tạo phong trào học tập rộng rãi trong cộng đồng, tiến tới xây dựng "xã hội học tập" ở địa phương; - Đóng góp nhân lực, vật lực, tài lực, tin lực cho TTHTCĐ. Các lực lượng xã hội cần và có thể đóng góp nhân công, cử báo cáo viên, người dạy hoặc hướng dẫn viên trực tiếp tham gia giảng dạy; có thể hỗ trợ xây dựng, cho mượn cơ sở vật chất, lớp/phòng học, trang thiết bị dạy học, cung cấp tài liệu, sách vở; - Trực tiếp tham gia quản lý TTHTCĐ từ việc xây dựng kế hoạch; giám sát, đánh giá đến việc tìm kiếm nguồn lực; tổ chức các mối liên kết...; - Góp phần làm đa dạng hóa các hình thức học cho nhân dân lao động. Nhu cầu và điều kiện của người học ở TTHTCĐ rất phong phú, cần có nhiều nội dung, hình thức học để người học có thể lựa chọn cho phù hợp với nhu cầu và điều kiện của mỗi người. Nếu không có sự tham gia của toàn xã hội, thì một mình ngành GD không thể tổ chức được nhiều loại hình học tập.

2. Thực trạng XHH hoạt động TTHTCĐ

1) Các TTHTCĐ đã phát triển nhanh chóng về quy mô và số người tham gia. Từ năm 1995, được sự giúp đỡ của UNESCO khu vực châu Á - Thái Bình Dương và Hiệp hội Câu lạc bộ UNESCO Nhật Bản, Bộ GD-ĐT đã thí điểm mô hình TTHTCĐ ở các xã, phường. Sau thí điểm có kết quả, từ đầu năm 1999, Bộ GD-ĐT chỉ đạo xây dựng và phát triển hệ thống TTHTCĐ trên toàn quốc.

Sau 15 năm xây dựng và phát triển, mạng lưới TTHTCĐ đã phát triển rộng khắp cả nước. Hiện nay đã có 10.877 TTHTCĐ (trong tổng số 11.106 xã phường,

* Bộ Giáo dục và Đào tạo

đạt tỉ lệ 97,94% xã phường, thị trấn cả nước); có 4.615 /10.877 TTHTCĐ kết hợp với nhà văn hóa, thư viện, bưu điện xã. Nhiều địa phương đã triển khai thực hiện Thông tư số 96/2008/TT-BTC ngày 27/10/2008 của Bộ Tài chính về hướng dẫn việc hỗ trợ kinh phí từ ngân sách nhà nước cho các TTHTCĐ (39/63 tỉnh/thành phố đã thực hiện). Đến nay, cả nước có 29,76% số TTHTCĐ có trụ sở riêng để hoạt động; 46,5% TTHTCĐ có tủ sách riêng. Phần lớn các TTHTCĐ ở các địa phương tận dụng cơ sở vật chất kĩ thuật và những phương tiện sẵn có ở địa phương, như trụ sở UBND xã, nhà văn hoá xã, trung tâm thể dục thể thao hoặc các cơ sở GD khác trên địa bàn để hoạt động.

Trong 5 năm qua, cả nước có 86.705.769 lượt người tham gia các lớp học chuyên đề cập nhật kiến thức, kĩ năng, tiếp nhận nhiều công nghệ sản xuất nông nghiệp, lâm nghiệp, ngư nghiệp, tiểu thủ công nghiệp và các dịch vụ khác. Thông qua các lớp học, người học đã nâng cao sự hiểu biết, nâng cao năng lực, hiệu quả lao động sản xuất; số lượt người học đã tăng thêm mỗi năm hàng triệu lượt người. Năm 2006, cả nước có 14.404.234 lượt người; năm 2008 có 17.661.650 lượt người, đến năm 2010 có 19.417.377 lượt người tham gia học tập.

Bộ GD-ĐT đã phối hợp với các bộ, ngành có liên quan biên soạn được trên 100 bộ tài liệu dùng chung cho các TTHTCĐ; các địa phương đã chủ động tự biên soạn các tài liệu riêng của địa phương về chính trị, pháp luật, bảo vệ môi trường, chăm sóc sức khỏe cộng đồng, khuyến nông, khuyến lâm, khuyến ngư... cho việc học tập tại các TTHTCĐ.

Có thể nói, mạng lưới các TTHTCĐ đã phát triển nhanh chóng về số lượng và hình thức hoạt động ngày càng phong phú; chương trình, tài liệu học tập đã được bổ sung, tăng cường và đổi mới, từng bước đáp ứng nhu học tập đa dạng của người dân trong cộng đồng.

2) Một số tổ chức xã hội đã có nhiều hình thức trực tiếp hoặc gián tiếp tham gia XHHGD tại cơ sở GDTX ở các xã, phường, thị trấn

* *Hội Khuyến học Việt Nam* là lực lượng nòng cốt trong việc vận động thành lập TTHTCĐ. Hội đã chủ động phối hợp với ngành GD tích cực tham mưu với cấp ủy, chính quyền các cấp chỉ đạo quá trình hoàn thiện dần mô hình hoạt động, tích cực tìm kiếm giải pháp khắc phục khó khăn để giúp các TTHTCĐ ổn định hoạt động; tham gia tích cực trong việc lập kế hoạch cũng như tổ chức các hoạt động của TTHTCĐ và vận động các tầng lớp nhân dân đến dự các lớp chuyên đề tại TTHTCĐ.

Hội đã triển khai các đề tài nghiên cứu, tổ chức các hội nghị, hội thảo khoa học về xây dựng XHHT, về phát triển TTHTCĐ ở Việt Nam, từ đó Hội đã có những

đóng góp quan trọng để giải quyết những vấn đề lí luận và thực tiễn trong xây dựng XHHT nói chung, quản lí phát triển bền vững TTHTCĐ nói riêng.

* *Hội LHPN Việt Nam* đã phối hợp với Bộ GD-ĐT xây dựng Chương trình hoạt động "XMC - phổ cập giáo dục (PCGD) tiểu học cho cán bộ Hội phụ nữ cơ sở nhằm nâng cao năng lực và tiêu chuẩn hoá cán bộ hội các cấp, góp phần xây dựng XHHT giai đoạn 2005-2010". Đồng thời, Hội đã hướng dẫn triển khai thực hiện Kế hoạch chỉ đạo điểm công tác XMC và xây dựng Chương trình hoạt động tại các cấp Hội. Hội đã có chủ trương và chỉ đạo gắn việc thực hiện xây dựng XHHT, phát triển TTHTCĐ với thực hiện các phong trào thi đua và các nhiệm vụ trọng tâm của Hội nhằm huy động các nguồn lực góp phần thực hiện tốt phong trào "Cả nước trở thành XHHT". Đến đầu tháng 10/2008, đã có 19.600 phụ nữ học xong lớp sau XMC, 34.779 phụ nữ được PCGD tiểu học, 68.605 người được PCGD trung học cơ sở.

* *Đoàn TNCS Hồ Chí Minh* đã có nhiều hình thức đào tạo, bồi dưỡng cho cán bộ đoàn và thanh niên. Một số hình thức tổ chức học tập ở cơ sở xã, phường: lớp học tình thương được tổ chức ở thành phố lớn (trên địa bàn phường hoặc các xóm nghèo, nhất là các xóm vạn đò,...). Đối tượng học tập chủ yếu là trẻ em lang thang, cơ nhỡ hoặc có hoàn cảnh đặc biệt. Các lớp tập huấn dành cho những thanh niên, công nhân và nông dân hoặc cán bộ kĩ thuật trẻ tuổi nhằm nâng cao trình độ kĩ thuật, chuyển giao công nghệ, ứng dụng khoa học, kĩ thuật,... cho những thanh niên muốn làm chủ những công nghệ mới trong sản xuất, mở trang trại, phát triển chăn nuôi, trồng trọt để lập thân, lập nghiệp. Các lớp XMC cho người lao động nghèo mà lực lượng tham gia là sinh viên, học sinh tình nguyện được tổ chức vào các tháng hè.

* *Hội Nông dân Việt Nam* phối hợp với Bộ GD-ĐT ban hành Nghị quyết Liên tịch phối hợp hoạt động nâng cao trình độ văn hoá, kiến thức khoa học đời sống, kĩ thuật nông nghiệp trong nông dân giai đoạn 2006-2010. Hội phối hợp mở các lớp, đồng thời tổ chức vận động nông dân tham gia học tại các lớp đó. Ở các huyện, xã, Hội Nông dân phối hợp với Trung tâm GDTX và TTHTCĐ để tổ chức các lớp XMC, các lớp chuyên đề về khoa học kĩ thuật và về một số nghề ngắn hạn.

* *Hội Người cao tuổi Việt Nam* đã phối hợp với Bộ GD-ĐT kí kết Chương trình phối hợp triển khai thực hiện Đề án xây dựng XHHT; phối hợp với Hội khuyến học Việt Nam, Hội Cựu giáo chức Việt Nam triển khai thực hiện và hướng dẫn Ban đại diện người cao tuổi các tỉnh/thành phố thực hiện chương trình phối hợp hoạt động liên ngành về GD - khuyến học - xây dựng XHHT từ cơ sở.

* *Bộ Tư lệnh Bộ đội biên phòng* đã phối hợp với Bộ GD-ĐT triển khai các hoạt động về XMC-PCGD tiểu học, PCGD THCS, xây dựng, phát triển các TTHTCĐ ở các tỉnh biên giới. Sau 5 năm, đã mở được 147 lớp XMC cho 4.868 người, 82 lớp PCGD tiểu học cho 1.524 người.

Những kết quả trên đây cho thấy, công tác chỉ đạo thực hiện phát triển TTHTCĐ, xây dựng XHHT đã được lãnh đạo Đảng, chính quyền và đoàn thể và các lực lượng xã hội rất quan tâm, chỉ đạo triển khai thực hiện đồng bộ và nhất quán từ trung ương đến cơ sở. Các cấp, các ngành, các tổ chức, đoàn thể và nhân dân địa phương đồng tình, hưởng ứng.

3) Những hạn chế và khó khăn. Các hoạt động của TTHTCĐ chưa được thường xuyên. Việc huy động các nguồn lực để duy trì và phát triển các hoạt động TTHTCĐ còn hạn chế. Việc thực hiện công tác XHHGD đối với TTHTCĐ còn gặp nhiều khó khăn, cụ thể: - Nhận thức về vai trò, vị trí, tác dụng của TTHTCĐ, ý nghĩa của việc XHH hoạt động TTHTCĐ ở một bộ phận cán bộ và nhân dân còn hạn chế. Việc huy động sức mạnh tổng hợp của các lực lượng xã hội để xây dựng và phát triển TTHTCĐ chưa được phát huy mạnh mẽ; - Công tác liên kết, phối hợp chưa tốt do chưa có cơ chế phối hợp phù hợp, phân rõ trách nhiệm của các cấp, các ngành từ trung ương đến các đơn vị cơ sở nên nhiều ngành, đoàn thể chưa có trách nhiệm hỗ trợ các TTHTCĐ hoạt động; - Thực hiện chế độ chi từ ngân sách nhà nước cho hoạt động của TTHTCĐ ở một số địa phương chưa đảm bảo. Việc đầu tư xây dựng cơ sở vật chất cùng các điều kiện đảm bảo hoạt động tối thiểu của TTHTCĐ còn còn bất cập; - Cán bộ quản lý và đội ngũ giảng dạy đa phần kiêm nhiệm nhưng việc tập huấn về GD, đặc biệt là kỹ năng dạy học cho người lớn còn rất ít, dẫn đến có nhiều hạn chế về nghiệp vụ quản lý, chỉ đạo hoạt động TTHTCĐ và việc truyền đạt kiến thức cho người học; - Chất lượng, hiệu quả, tác dụng các hoạt động của TTHTCĐ còn có nhiều hạn chế; hệ thống mạng lưới TTHTCĐ chưa thật thuận tiện để mọi người dân có thể tham gia học tập có hiệu quả.

4. Một số khuyến nghị

Tăng cường công tác phổ biến, tuyên truyền một cách đầy đủ về đường lối, chủ trương của Đảng, về vị trí, vai trò, tác dụng của TTHTCĐ, ý nghĩa của việc XHH hoạt động của TTHTCĐ để hệ thống chính trị, chính quyền các cấp, các đoàn thể và tổ chức xã hội nhận thức rõ vai trò quan trọng của việc phát triển TTHTCĐ trong việc nâng cao dân trí, đào tạo nhân lực, xây dựng XHHT, góp phần đắc lực cho sự nghiệp CNH, HĐH đất nước. Từ đó phát huy sức mạnh tổng hợp của cả hệ thống chính trị và toàn xã hội chung tay phát triển TTHTCĐ, xây dựng XHHT.

Xây dựng cơ chế phối hợp phù hợp với chức năng, nhiệm vụ và tính chất của từng tổ chức, đoàn thể, các tổ chức xã hội trong quá trình thực hiện XHH TTHTCĐ để quản lý, xây dựng và phát triển TTHTCĐ; khuyến khích sự tham gia, đóng góp, xây dựng, phát triển TTHTCĐ của các lực lượng xã hội.

Mở rộng mối liên kết với các doanh nghiệp, tổ chức nước ngoài, các nhà hảo tâm trong và ngoài nước tham gia xây dựng, hoạt động, phát triển TTHTCĐ, xây dựng XHHT. Cần có cơ chế phối hợp với các lực lượng trên để tăng cường việc hỗ trợ nguồn lực cho hoạt động TTHTCĐ. Trong lĩnh vực XHHGD, XHH TTHTCĐ ở Việt Nam, các doanh nghiệp, tổ chức nước ngoài, các nhà hảo tâm trong và ngoài nước đã, đang và sẽ có nhiều đóng góp về tài lực, vật lực, nhân lực mạng lại hiệu quả cao.

Đẩy mạnh công tác khuyến học, khuyến tài, xây dựng phong trào học tập thường xuyên, học tập suốt đời trong mỗi gia đình, mỗi dòng họ, trong cộng đồng bằng nhiều hình thức tổ chức khác nhau: kết hợp tuyên truyền, vận động, hỗ trợ vật chất, động viên tinh thần và biểu dương, khen thưởng dưới nhiều hình thức; gắn nề nếp học tập của gia đình, dòng họ với phong trào học tập của cộng đồng, từ đó xây dựng, củng cố, phát triển ổn định nề nếp học tập trong mỗi gia đình và phong trào học tập của cộng đồng.

Tăng cường nguồn lực hỗ trợ về kinh phí, đầu tư xây dựng cơ sở vật chất, đảm bảo cho hoạt động tối thiểu của TTHTCĐ. Xây dựng và hoàn thiện cơ chế chính sách, chế độ tài chính về chi thường xuyên và phụ cấp chức vụ đối với đội ngũ cán bộ quản lý và các chức danh khác của TTHTCĐ.

Ngoài các hoạt động tại trụ sở chính của TTHTCĐ, cần đẩy mạnh việc tổ chức các lớp học và các hình thức sinh hoạt khác tại các thôn, bản, góp phần nâng cao hiệu quả hoạt động của TTHTCĐ. □

Tài liệu tham khảo

1. Bộ GD-ĐT. *Báo cáo tổng kết 5 năm xây dựng xã hội học tập 2005-2010*, H. 2012.
2. Phạm Minh Hạc. *Từ điển Bách khoa Tâm lý học - Giáo dục học*. NXB Giáo dục Việt Nam, H. 2012.
3. Quyết định số 89/QĐ-TTg của Thủ tướng Chính phủ ngày 9/01/2013 về việc phê duyệt đề án "Xây dựng xã hội học tập giai đoạn 2012-2020".
4. Thái Xuân Đào. *Xã hội hóa giáo dục thường xuyên: quan niệm - thực trạng và giải pháp*, H. 2012.

SUMMARY

The article provides an overview of the development and achievement of Community learning center in Viet Nam, highlighting the role of education-socializing work towards this type demonstrated by practical and concrete contributions of social forces.